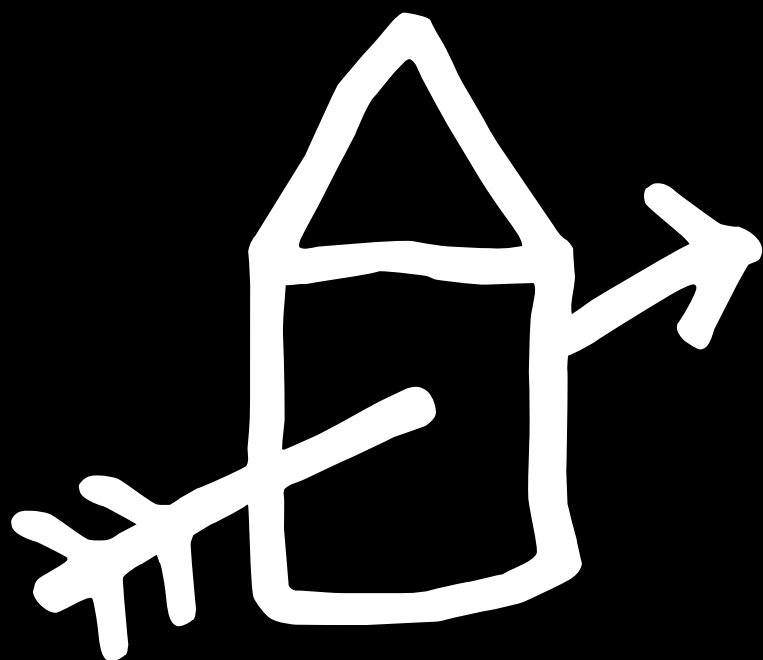

Baerne

In dit nummer o.a.:

- 🏠 In memoriam: Sandra van Berkum
- 🏠 Tolpachters van de Veenhuizer tol
- 🏠 Humphrey Bennett – an Englishman in Baarn
- 🏠 Geboren, getogen: Greet van Benthem-Aartsen

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

Baerne

VAN DE VOORZITTER

De afgelopen nummers van de *Baerne* ben ik steeds begonnen met het onderwerp 'corona'. Ik hoopte er in dit nummer geheel aan voorbij te kunnen gaan, maar bij het ter perse gaan van dit nummer nemen de besmettingscijfers weer toe en zijn er nieuwe maatregelen getroffen. Tot op heden draaien wij eigenlijk weer als vanouds. De tentoonstelling '125 jaar Baarnsche Courant' loopt nog door tot in december van dit jaar en deze kan zonder coronatoegangsbewijs bezocht worden.

De nieuwe expositie 'Mag ik mij even voorstellen... - beroemde Baarnse vrouwen' wordt op 7 januari 2022 tijdens onze nieuwjaarsreceptie geopend door de enige vrouw in het college van Burgemeester en Wethouders, mevrouw Jannelies Vissers. Uiteraard bent u allen van harte uitgenodigd om hierbij aanwezig te zijn. De *Baerne* die nu voor u ligt is traditiegetrouw weer gevuld met mooie artikelen over de geschiedenis van Baarn. Ik wil de redactie hiermee complimenteren. Stipt op de geplande data verschijnt driemaandelijks ons kwaliteits-tijdschrift. Een hele prestatie!

Een groot compliment wil ik ook maken aan de vrijwilligers van de Oudheidkamer die het afgelopen jaar de gehele fotocollectie hebben geconverteerd naar een ander beheerprogramma en iedere foto hebben voorzien van de juiste beschrijving met trefwoorden. Dit was een monsterklus: onze beeldbank omvat namelijk zo'n 30.000 foto's van Baarn (inclusief Lage Vuursche en Eembrugge) en ruim 4.000 foto's van objecten in onze collectie!

Tenslotte verdienen de vrijwilligers op de Oude Begraafplaats een pluim op de hoed! Weer of geen weer, ze hebben afgelopen zo-

mer tot diep in de herfst elke vrijdagmorgen gesnoeid, geharkt, geschoffeld en geschilderd op deze stille groene oase in Baarn.

Helaas valt er een verdrietig bericht te melden. Op 15 september jl. is Sandra van Berkum op 52-jarige leeftijd overleden. Zij zat namens onze vereniging in de gemeentelijke Monumentencommissie. Elders in dit blad leest u een in memoriam over wat zij heeft betekend voor onze vereniging.

Ik weet niet hoe het u vergaat, maar de tijd verstrijkt snel, te snel. Het jaar zit er al weer bijna op en de feestdagen liggen in het verschiet. Rest mij u dan ook een fijne kerst en een voorspoedig en gezond 2022 toe te wensen!

U allen hartelijk groetend,
Jan Baerends

INHOUD

Van de voorzitter	99
In memoriam Sandra van Berkum	100
Tolpachters van de Veenhuizer tol	101
Aanwinsten 2e kwartaal 2021	110
Humphrey Bennett	
– an Englishman in Baarn	111
Verjaardagskalender 2022	120
Geboren, getogen:	
– Greet van Benthem-Aartsen	121
Vrijwilligers gezocht	128
Colofon/agenda	130

Foto omslag: het wachthuisjes dat ooit aan de Amsterdamsestraatweg stond ter hoogte van kasteel Groeneveld, vereeuwigd door Humphrey Bennett (coll. familie Bennett).

IN MEMORIAM SANDRA VAN BERKUM

Op 15 september 2021 is Sandra van Berkum op 52-jarige leeftijd overleden. Diep geschokt las ik haar overlijdensadvertentie in de *Baarnsche Courant*. Sandra droeg onze vereniging een warm hart toe. Als vrijwilligster heeft ze acht jaar lang de HKB vertegenwoordigd in de Monumentencommissie. In die hoedanigheid herinner ik mij nog haar actieve inzet voor het behoud van de tbc-huisjes op het terrein van het Sint Elisabeth Verpleeghuis in de Lage Vuursche.

door Jan Baerends

Sandra's betrokkenheid bij monumenten en in bredere zin bij ons culturele erfgoed bleek ook uit haar bijdragen voor onze jaarverslagen. Zo beëindigde ze haar laatste bijdrage voor het jaarverslag 2020 met de volgende tekst:

Geeft de gemeente Baarn wel genoeg om haar monumentale panden en aanzichten? Steeds valt op hoe kwetsbaar het Baarnse monumentale erfgoed is en hoe weinig beschermd soms. Het vraagt om niet-aflatende aandacht en actie. Opdat generaties na ons ook kunnen genieten van een groen, monumentaal en sfeervol Baarn.

Samen met ons bestuurslid Jan van der Laan nam zij in 2018-2019 zitting in de gemeentelijke Klankbordgroep Erfgoedwaardenkaart. Mede dankzij beider inzet zijn op het gebied van bouwkunst en stedenbouw zo'n 900 objecten geïnventariseerd.

Sandra bezocht met regelmaat de Oudheidkamer van onze vereniging. Dit om dingen op te zoeken voor haar werk als lid van de Monumentencommissie. Maar haar belangstelling en liefde voor Baarn gingen veel verder. Als kunsthistorica had ze een brede belangstelling voor alles wat met kunst en geschiedenis te maken had. Zo schreef ze in de *Baarnsche Courant* in 2019 een mooi artikel over de his-

torie van een villa in de Nicolaas Beetslaan. Daarnaast was ze de auteur of co-auteur van meer dan tien boeken. Voor Baarn springt met name het boek *Binnen en toch buiten. Bijzondere serres in Baarn* in het oog. Dit boek kwam tot stand in samenwerking met Michiel Kruidenier en Thera Coppens.

Onze vereniging zal de inbreng, inzet en kennis van Sandra, maar vooral haar warme persoonlijkheid missen.

TOLPACHTERS VAN DE VEENHUIZER TOL

In 1826 werd de straatweg van Soestdijk naar De Bilt aangelegd. Om de aanleg van die weg en het onderhoud ervan te kunnen bekostigen, kwamen er drie tolleren. Een daarvan, de Veenhuizer tol, lag nog net binnen de gemeentegrenzen van Baarn tegen de grens met Soest, en wel 'aan het einde van het domein Soestdijk bij de Veenbrug'.

door Kees Floor

De grond waarop het tolhuis stond, maakte deel uit van het landgoed Pijnenburg, dat eigendom was van 'plattelands-heelmeester' en projectontwikkelaar Andries de Wilde. In de jaren 1860 verkocht hij zijn bezittingen aan Hendrik Albrecht Insinger, directeur van de Amsterdamse Kanaalmaatschappij. De land-

heren rekenden geen geld voor het gebruik van de grond van het tolhuis van de 'Gabel bij de Veenhuizen'. Na Insingers overlijden in 1911 wilden de erven echter wél geld zien. Ze gaven de grond aan de commissarissen (de directie) van de weg in erfpacht voor fl 10,- per jaar.

Het Veenhuizer tolhuis, kijkend in de richting van De Bilt. Voor de tol links de Veenhuizerweg (verhard), rechts de Hessenweg (onverhard). Datering 1924-1928 (HUA, cat.nr. 220771).

Toltarieven

De bedragen die men moest betalen bij het passeren van de tol, lagen vast in een Koninklijk Besluit. Bij elke verandering was een nieuw Koninklijk Besluit nodig. Er traden gemiddeld genomen in de loop der jaren geen grote tariefswijzigingen op, al konden ze in incidentele gevallen in percentages uitgedrukt toch nog flink uitpakken. Een voorbeeld van een lijst met tarieven, in dit geval uit 1876, ziet u hieronder geplaatst. Voetgangers werden daarin niet genoemd en konden dus doorlopen zonder te betalen.

Vanaf 1900 moest het gemotoriseerd verkeer ook in de buidel tasten: motoren betaalden tien, auto's twintig cent. Drie jaar later werden die bedragen voor het eerst gehalveerd, in 1915 was dat opnieuw het geval. In 1921 gingen de tarieven weer omhoog, voor vrachtverkeer meer dan voor personenauto's. Fietsers liet men ongemoeid. Wellicht ten overvloede stond in de pachtvoorwaarden vanaf 1891:

De pachters zullen geen tol mogen heffen voor vélocipèdes.

Vrijstelling, vermindering en afkoop van tolgelden

Voor sommige individuen of categorieën weggebruikers was er vrijstelling of vermindering van tol. Zo hoefden bijvoorbeeld boeren of veehouders niet te betalen als ze de tol moesten passeren om hun bouw- of weilanden te bereiken of naar de heidevelden te gaan waar ze hun schapen lieten grazen. Verder waren er vrijstellingen voor paarden en rijtuigen van het Koninklijk Huis, de posterijen, de militaire legerkorpsen en de gedelegeerden belast met de directie en het toezicht op de wegen.

De commissarissen verleenden ook vrijstellingen en kortingen buiten het officiële traject van koninklijke besluiten om. Zo werd bijvoorbeeld aan eerder genoemde Andries de Wilde in 1828 voor zijn turf wagens een korting toegestaan van 50%.

Bij de aankomst aan de TOLPAAL of den TOLBOOM op den Straatweg tusschen SOESTDIJK naar DE BILT zal voor tol moeten betaald worden:

Voor elk los paard of muildier	f 0,05
Voor elk los runderbeest of ezel	+ 0,01
Voor elk lam, schaap of varken	+ 0,01
Voor een kudda schapen of varkens sterker dan vijfde stuk, in een	+ 0,50
Voor elk bak, golt of hond gespannen vooren rij- of voertuig met twee wielen	+ 0,01
Voor elk bak, golt of hond gespannen vooren rij- of voertuig met vier wielen	+ 0,02
Voor rijtuigen of voertuigen, onverschillig met twee of vier wielen, mitgaders alden voor elk aangespannen paard, ezel, muildier, of runderbeest	+ 0,05
Wanneer twee of meerdere rij- of voertuigen aan elkander gekoppeld zijn, zal bovendien betaald worden voor ieder gekoppeld rij- of voertuig	+ 0,10
Voor diligences, voer- en rijtuigen ingevult met meer dan zes doch minder dan twaalf personen, voor elk paard	+ 0,10
Idem, voor meer dan twaalf personen, voor elk paard	+ 0,15

Vrijden van tol zal worden gesten door de personen en onder de bepalingen voorkomende in art. 5 en 6 van het Koninklijk Besluit van 20 October 1822 (Staatsblad No. 59) houdende andere regeling der tollén op 's Rijks groote wegen.

Als volgtgesteld door Commissarissen van den Straatweg SOESTDIJK—DE BILT, den 21 Januarij 1876.

Toltarieven uit 1876 van de straatweg van Soestdijk naar De Bilt (HUA, toegang 15 inv.nr. 115, scan 21).

Tolhuis aan de Veenhuizer tol. Vanaf 1900 moest het gemotoriseerd verkeer ook tol betalen. (BC d.d.13-02-1995).

In 1865 kocht de Amsterdamse makelaar Gerrit Weverink Wesseling *Horst en Berg* te Soest. Dit landhuis, waarvan hij de naam veranderde in *Eikenhorst*, lag aan de straatweg en had daarop vanouds een in- en uitrit aan de oostzijde van de tolboom. Hij maakte een tweede uitrit aan de westzijde, zodat hij de tol steeds zou kunnen ontlopen. De commissarissen van de weg vonden echter dat hij, net als andere gebruikers van de weg, daarvoor tol moest betalen. Uiteindelijk werden die tolgelden vanaf 1868 afgekocht voor fl. 10,- per jaar. De regeling bleef na de verkoop van het landhuis in 1898 aan de Amsterdamse tabakshandelaar Gerrit Willem Beckeringh van kracht tot het einde van de tolheffing in 1929. De bankier Adolphe Boissevain, eigenaar van Prins Hendriksoord in Den Dolder, kocht vanaf 1904 tot aan zijn overlijden in 1921 de tolgel-

den af voor zijn 'automobielen, équipage en paarden' voor fl. 200,- per jaar.

Tolgaarders en -pachters

Het innen van de tolgelden was uiteraard mensenwerk. Namen van tolgaarders komen in de archieven van de straatweg echter nauwelijks voor, wel die van commissarissen (directieleden) en pachters van de tolgelden. De pachters bedienden de tolboom niet altijd zelf. Dat kon vaak ook niet, omdat ze veelal ander werk hadden of verscheidene tollén tegelijk pachtten en er continu iemand beschikbaar moest zijn om de tollén te bedienen.

De eerste tolgaarder was van 1827 tot en met 1829 in dienst van de commissarissen van de weg. Om wie het ging, hoeveel tolgeld er precies werd geïnd en welk gedeelte de tol-

gaarder daarvan mocht houden, is niet uit de diverse jaarrekeningen op te maken. Naar schatting ging het om ongeveer f 1.600,- per jaar, waarvan f 150 tot 200,- voor de tolgaarder. Een vaste aanstelling zat er echter niet in. Het bestuur had namelijk besloten de tol per 1 januari 1830 voor een periode van drie jaar te verpachten. De tolgaarder werd geacht per 31 december 1829 12 uur 's middags eervol te zijn ontslagen; op dat tijdstip kwam er iemand langs om het nog aanwezige tolgeld op te halen. Daarmee zaten hij en zijn gezin niet alleen zonder baan, maar ook zonder huis. Wel ontving hij nog fl. 7,- als tegemoetkoming in de verhuiskosten.

Pachtvoorwaarden

Pachters in spe moesten akkoord gaan met de daarvoor geldende voorwaarden. Zo moesten ze zich strikt houden aan de vastgestelde tarieven. Als ze meer vroegen, riskeerden ze een boete van fl. 6,- per ontdekte overtreding. Bij de verpachting van 1877 ging de boete omhoog naar fl. 10,-, maar deze verhoging werd later weer ongedaan gemaakt. Daar stond tegenover dat de pachters van passanten die weigerden te betalen, het vijftigvoudige tarief konden eisen. Vanaf 1873 kwam deze weigeraarsboete echter te vervallen.

De pachter kon gebruik maken van het tolhuis en de bijbehorende tuin; bij de verpachting van 1851 was het gebruik van de tuin echter niet inbegrepen. Hij moest ervoor zorg dragen dat de lantaarn bij het tolhuis brandde vanaf een uur na zonsondergang tot een uur voor zonsopkomst. Het tolhuis mocht worden gebruikt als herberg, voor het tappen van alcoholische dranken, als koffie- of bierhuis of voor het uitoefenen van een ander beroep, als de

bediening van de tol er maar niet onder zou lijden. Vanaf 1873 mocht dit echter alleen nog met schriftelijke toestemming van de commissarissen en na 1881 mocht het helemaal niet meer. In 1901 werd horeca met toestemming toch weer mogelijk. Kennelijk was die toestemming nog wel te verkrijgen, want op sommige foto's van het tolhuis is te zien dat er twee borden aan de muur zijn bevestigd met de tekst 'Amstel bieren'.

Een pachter moest twee borgen meebrengen die garant stonden voor de financiële verplichtingen die waren aangegaan; later spraken men niet meer van borgen maar van medepachters. Als de borgen te armlastig zouden worden, moest de pachter binnen twee weken met nieuwe namen komen.

Op eventueel wandgedrag van de pachter zou ontslag op staande voet volgen, zonder dat de pachter daarmee zijn financiële verplichtingen kon ontlopen.

Eerste verpachting

De eerste pachter van de tolgelden werd in 1830 kastelein David Bisschop uit Nieuwersluis; hij bood fl. 1.510,- per jaar. Het experiment met het verpachten van de tolgelden was echter geen succes. Al in het eerste jaar bleek dat Bisschop veel te hoog had ingeschreven en, ondanks een door de commissarissen van de weg toegestane kortingsregeling, niet aan zijn verplichtingen kon voldoen. Per 1 mei 1832 werd de verpachting uiteindelijk vervroegd beëindigd, omdat hij 'gezien de tijdsomstandigheden' de pacht onmogelijk kon opbrengen. Op dat moment stond Bisschop bij het bestuur nog voor fl. 1.255,- in het krijt, een bedrag dat ook niet op de twee armlastige borgen kon worden verhaald.

Tweede verpachting

Nu het verpachten geen goede resultaten had opgeleverd, viel het bestuur weer terug op de oorspronkelijke werkwijze, waarbij een tolgaarder het geld inde. Hij of zij kreeg daarvoor fl. 156,- per jaar. De tolboom werd aanvankelijk vermoedelijk bediend door C. Veldhuizen. In 1851 waagden de commissarissen van de straatweg een nieuwe poging om de tol te verpachten. Ook deze keer met weinig blijvend succes. Het lukte weliswaar de tol aan de wed. Veldhuizen te slijten voor fl. 1.050,- per jaar, maar zij hield het na drie jaar al voor gezien. Vermoedelijk terecht, want het eerste volledige kalenderjaar na het beëindigen van de pacht leverde slechts fl. 869,- op. De commissarissen moesten opnieuw terugvallen op de oude situatie met tolgaarder.

Derde en latere verpachtingen

In 1873 werd een derde poging ondernomen om de tol te verpachten. Volgens de daarvan opgemaakte notariële akte werd de Biltse metselaar Jochem Veldhuis voor fl. 810,- pachter; in andere stukken komen we ook de namen Jacob Veldhuysen en weduwe Veldhuizen als pachter tegen.

Vanaf dat moment werd uitsluitend nog gewerkt met pachters. De verpachtingen vonden plaats in Soestdijk in het logement, later hotel van H. Ubbink, dat in 1899 na het overlijden van de toenmalige eigenaar G. Ubbink, van naam veranderde in Hotel Trier. Slechts twee maal kwam een pachter uit Baarn. Tolgaarder Aart van Dam was tolpachter van 1910-1912, stalhouder Arnoldus Gerrit Johannes Ambrosius van 1916-1918. De overige pachters woonden elders.

Verlenging van de toestemming tot tolheffing moest eens per drie jaar worden aangevraagd; de duur van de pachtovereenkomst bedroeg daardoor doorgaans eveneens drie jaar. Daarna moest eerst afgewacht worden of de toestemming voor het innen van tolgelden zou worden verlengd, voor er een nieuwe pachtovereenkomst kon worden afgesloten. Die verlengingen zouden, tot de tolheffing werd beëindigd, steeds worden afgegeven.

Veel pachters pachtten de tolgelden van twee of meer tollers. Zo werd Arie Maters, logementhouder te Amersfoort, in 1877 pachter van zowel de Veenhuizer tol als van de beide andere tollers aan de straatweg. Vermoedelijk was het ook Arie Maters die in 1887 aan de commissarissen vroeg de Hessenweg af te sluiten om zo te voorkomen dat die weg gebruikt zou worden om de tol te vermijden. De commissarissen achtten zich daartoe echter niet bevoegd, omdat het een openbare weg betrof. Timmerman Marinus Cornelis de Bruijn uit Overschie was de tolpachter van 1898 tot 1906. Hij was tot 1900 tegelijkertijd pachter van de rijkstollen bij Huis ter Heide en bij Schaerweijde te Zeist.

Veenhuizerweg

In 1898 liet eerder genoemde Boissevain samen met enkele andere particulieren de Veenhuizerweg in Soest verharderen. De weg, lichtgroen gemarkeerd op de kaart (p. 106), sloot net ten oosten van de tol aan op de straatweg. Met de gemeente Soest had hij afgesproken dat die het onderhoud voor haar rekening zou nemen en dat de weg tolvrij zou zijn. Tolpachter De Bruijn plaatse echter een tolboom op de weg om zo ook tol te kunnen heffen van het verkeer vanuit Soestdijk rich-

Uitsnede uit de provinciekaart van Utrecht (1850), samengesteld en getekend door A.A. Nunnink onder toezicht van J.H. Kips. De afbeelding toont onder andere het noordelijk deel van de straatweg van Soestdijk naar De Bilt (rood gemarkeerd), met ten zuiden van de bochten de Veenhuizer tol. Van Soestdijk uit gezien voor de tol links de Veenhuizerweg (lichtgroen), rechts de Hessenweg (mosgroen) (RHCR, A1176).

ting De Bilt dat vlak voor de tolboom linksaf zou slaan, de Veenhuizerweg in. Als die tolboom zou moeten verdwijnen, wilde hij een korting van fl. 400,- per jaar op de pachtsom. Die kreeg hij niet en de tolboom bleef staan tot het begin van de volgende pachtperiode. Toen De Bruijn de opbrengst van de tolgelden voor nog eens drie jaar pachtte, stond in de voorwaarden dat er geen tol geheven mocht worden van het verkeer op de Veenhuizerweg. De tolheffing op die weg werd per 1 januari 1901 dan ook beëindigd.

Tolgaarders

Namen van tolgaarders in dienst van tolpachters zijn slechts sporadisch terug te vinden.

Toch zijn er enkele bekend. De pachters waren namelijk verplicht toestemming te vragen voor het aanstellen van een bepaalde tolgaarder. Zo vroeg Ambrosius in 1915 de commissarissen toestemming Evert Westeneng te plaatsen als tolgaarder. Westeneng had eerder gewerkt voor Boissevain, die een goed woordje voor hem had gedaan. Tolpachter Hendrikus Tjihuis, eigenaar van café en uitspanning Het Veer te Rijssen, stelde in 1919 de Bussumse arbeider H. van Garderen voor als tolgaarder.

Wisselende opbrengsten

Het bedrag dat aan tolgelden werd binnengehaald, hing niet alleen af van de taakopvatting van de tolgaarder. Ook externe invloeden

drukten een stempel op de gang van zaken. Eerder zagen we reeds dat Jacob Bisschop, in 1830 de eerste pachter van de tol, de dupe was geworden van de slechte economische situatie in de jaren daarna, kort na de afscheiding van België. En tijdens de Eerste Wereldoorlog konden de pachters eveneens de eindjes moeilijk aan elkaar knopen. De tol was destijds voor fl. 2.630,- verpacht aan de eerder genoemde Ambrosius. Hij kreeg op zijn verzoek over 1917 fl. 500,- en over 1918 fl. 700,- korting op de pachtsom, onder de strikte voorwaarde van geheimhouding. De commissarissen besloten vervolgens de pacht voor 1919 aan te bieden voor slechts één kalenderjaar; daarna kon de situatie opnieuw bekeken worden.

Een andere factor die ongunstig uitwerkte op de hoogte van de tolopbrengsten, was de opening in 1898 van de zogeheten Stichtse lijn, een spoorlijn van Den Dolder naar Baarn, wat leidde tot een terugloop van het aantal diligences dat de tolboom moest passeren. Een gunstige invloed op de drukte had fraai zomerweer, in combinatie met de aanwezigheid van de koninginnen Emma en Wilhelmina op paleis *Soestdijk*. Het effect daarvan was goed te merken geweest gedurende de mooie zomer van 1893, maar ebde het jaar daarna helemaal weg door aanhoudende regen in de zomermaanden.

Beëindiging van de tolheffing

De negotie of onderneming die destijds was opgericht om de plannen tot bestrating van de weg van Soestdijk naar De Bilt te realiseren, had een beoogde looptijd van tachtig jaar. Het was de bedoeling dat daarna het Rijk of de Provincie de weg zou overnemen, al werd al wel rekening gehouden met een uitloop

van tien jaar. Uiteindelijk zou die uitloop ruim twintig jaar worden. De Provincie en de gemeente De Bilt namen de verantwoordelijkheid voor de weg namelijk pas per 1 januari 1929 op zich.

De laatste tolpachter was de Bussumse koopman Johannes Gerardus Griffioen, althans dat had hij moeten zijn. Kort voor de pachtperiode in zou gaan, ging Griffioen echter failliet, zodat de commissarissen zich genoodzaakt zagen alsnog iemand in dienst te nemen om de tolgelden te innen. Zo eindigde de tolgaarding aan de Veenhuizer tol op dezelfde manier als ze destijds was begonnen: met tolgaarding door een tolgaarder in dienst van de commissarissen van de weg. Voor de laatste tolgaarder zat het werk er op per 1 januari 1929. Hij kreeg van de commissarissen een bedankje en een bedrag van fl. 100,- als tegemoetkoming in eventueel te maken kosten.

Bronnen

Baarnsche Courant (BC)

Het Utrechts Archief (HUA), toegang 15, inv.nrs. 85, 103-124.

Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard (RHCR)

Nas, F.: 'De tolweg naar Soestdijk' in de *Biltse Grift* oktober 1994.

Verhagen, N.: 'Griffioen, van melkboer tot wijnverkoper' in het *Bussums Historisch Tijdschrift* december 2016.

Juwelier van Doorm

Brinkstraat 14-16 Baarn Tel: 035-5413107

Maurice Lacroix

Bruno Söhnle

Seiko

Pulsar

Breil

Danish Design

Tommy Hilfiger

Zinzi

Rosa di Luca

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

NACHTEGAALLAAN 43 - 3741 WT BAARN

ZANDVOORTWEG 1A
3741 BA BAARN
TELEFOON: 035 541 2063

Welkom bij Eethuys-Cafe "De Generaal"

Eethuys-Cafe "De Generaal" is gesitueerd in het stijlvolle monumentale pand uit 1870 dat in haar oorspronkelijke functie jarenlang dienst heeft gedaan als station Baarn, inclusief wachtkamer voor de Koninklijke familie. Het restaurant grenst aan het populaire wandel- en fietsgebied het Baarnsche Bos en is gemakkelijk bereikbaar met de trein of de auto (parkeren gratis).

Dagelijks geopend

Eethuys-Cafe "De Generaal" is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. De keuken is vanaf 12:00 uur geopend, waarna het ook mogelijk is om uit de zeer gevarieerde menukaart te bestellen.

Groot terras

Het restaurant beschikt over twee ruime zalen en een groot terras. In de zomer is het mogelijk, zolang het weer het toelaat, om buiten te dineren. Reserveren is niet noodzakelijk maar wordt echter wel aangeraden.

Wij staan u gaarne telefonisch te woord voor verdere vragen of reserveringen Eethuys-Cafe "De Generaal", Lt. Generaal van Heutszlaan 5, 3743 JL Baarn - Tel: (035) 5421784.

AANWINSTEN DERDE KWARTAAL 2021

Het afgelopen kwartaal is de collectie van de Oudheidkamer uitgebreid met 56 stukken, waaronder 29 boeken en 18 promotieartikelen van Baarnsche bedrijven en organisaties. Wij zijn de gulle gevers zeer dankbaar.

Mocht u iets in huis hebben dat een relatie heeft met de geschiedenis van Baarn en wilt u het een goed thuis bieden, stuurt u dan een bericht naar Eoudheidkamer@historischekringbaerne.nl.

In willekeurige volgorde:
Overgrootvader Koning Willem III door prof. mr. C.W. de Vries; De Grote Drie door drs. C. de Haas; oprolbaar doek 'De vaderlandsche geschiedenis in lijn en beeld'; koektrommeltje Banketbakkerij Oudwater Baarn-Soest; fles Originele Delftsche Oranjabitter 'Bestnat' met opdruk van Juliana en Beatrix; langwerpige tegel met afbeelding prinses Juliana en prins Bernhard t.g.v. 50-jarig huwelijk, 7 januari 1987; collage Brink 14, rijwielzaak gebroeders Van der Heiden, 1961 (nu Dorsthuys Demmers); puzzel Paleis Soestdijk 600 stukjes; Wim, 14 juni 1991, tijdschrift t.g.v. het afscheid van W. van de Willege, hoofd directeur van Bosch & Keuning.

HUMPHREY BENNET - AN ENGLISHMAN IN BAARN

Als een Baarnse kunstenaar zijn werk dat in het Rijksmuseum hing 'mijn lelijkste werk' noemt, mogen we ons als Historische Kring Baerne gelukkig prijzen dat zijn werk *Bomen in de Eemnesserpolder deel* uitmaakt van onze kunstcollectie. Vanaf de tachtiger jaren woonde en werkte Humphrey Bennett in Baarn waar hij ook vele amateurkunstenaars heeft begeleid. Onderstaand een terugblik op zijn leven en werk.

door Douwe van der Meulen

Jeugd

Humphrey Ben Bennett werd op 9 mei 1948 geboren in een Londens arbeidersgezin. Zijn vader had meerdere beroepen, waaronder kleermaker. Het Joodse gezin bestond naast zijn beide werkende ouders uit zijn zus Myra. Humphrey was van jongs af aan geïnteresseerd in kunst en het was de familie al snel duidelijk dat hij artistiek was. Zijn zus zegt daarover: *Vanaf ongeveer 8-10 jaar ging mijn broer graag naar de kunstgalerijen. Mijn moeder pakte boterhammen en een fles thee voor hem en dan ging hij met de bus. Kunst zit in de familie, onze oom David was een briljant kunstenaar. De beste kunstacademies van die tijd smeekten mijn grootouders om David de lessen te laten bijwonen. Maar als de oudste kind moest hij gaan werken en bijdragen aan het huishouden. De ouders van Humphrey zwoeren echter dat hun zoon wel alle kansen zou krijgen. Op school viel Humphreys tekentalent op. In een van de vitrines bij de hoofdingang hing een foto of tekening van een van de schoolkinderen waarvan het de bedoeling was dat die elke maand zou wisselen. De jaren dat Humphrey daar op school zat, hing er altijd een van zijn tekeningen.*

Opleiding

Humphrey Bennett studeerde Commercial Art aan de North-East London School of Arts en tekentechnieken aan de St. John Cass School of Art. De opleidingen waren in die tijd kunst-academie en vakschool ineens. Naast anatomie

Bomen in de Eemnesserpolder (HKB).

en modeltekeningen tekende hij destijds vaak letters, iets dat grafici tegenwoordig niet meer doen. Alle vervolgekennis haalde hij uit boeken, aangevuld met radioprogramma's. In de openbaar toegankelijke Engelse musea was hij vaak te zien met zijn schetsblok. Uitzonderlijk was dat hij van het British Museum in Londen een speciale kaart kreeg die toestemming gaf om prenten uit het prentenkabinet te kopiëren.

Naar Nederland

In Londen was hij in contact gekomen met Utrechtse provo's. Toen hij hen in Utrecht ging opzoeken, ontmoette hij op de boot naar Nederland Sascha van Tetterode. Zij studeerde Beeldende Kunsten bij Artibus in Utrecht, tegenwoordig HKU. Haar vader had in Amsterdam glasfabriek Van Tetterode. Sascha zou als kunstenaar later naam maken door haar werk in hout en glas. Na een tijd te hebben gecorrespondeerd, kwam zij naar Engeland en studeerde aan de London School of Arts. Zij trouwden in Blaricum en hielden hun trouwfeest in Londen. Humphrey werkte als illustrator in de reclamewereld en Sascha in een atelier voor volwassenen met een beperking. Na enkele jaren verhuisde het stel definitief naar Nederland. Na een tijdje bij Sascha's ouders in Blaricum te hebben ingewoond kochten zij in Baarn een huis in de De Wetstraat. Daar werden hun kinderen Simone en Daniel geboren. Beiden volgden later een opleiding aan de kunstacademie. Zij zouden hun kunstenaarschap later, net als hun vader, combineren met lesgeven. Het nieuw aangebouwde schuurtje werd later atelier/studio. Nadat het huwelijk met Sacha ten einde kwam, ontmoette Humphrey in 1997 via Het Nationale Ballet zijn tweede liefde, de

Française Odile Reure die in Bussum woonde. Zij deelden dezelfde passie voor dans en ballet. Humphrey besloot een gedeelte van zijn huis in Baarn te verhuren, maar hij behield het atelier om in te werken.

Van reclameteekenaar naar vrij werk

In Amsterdam werkte Bennett voor reclamebureau De Wit Coppenhagen. Hij deed daar onder andere opdrachten voor Conimex. Maar er waren ook veel losse projecten. Zo beschilderde hij in de jaren tachtig zelfs een hele trein.

Bennett maakte naast zijn reclamewerk en opdrachten altijd vrij tekenwerk. Na zo'n vijftien jaar als reclameteekenaar te hebben gewerkt, richtte hij zich als freelancer op zijn eigen werk en daarnaast gaf hij les. Zijn tekeningen waren aanvankelijk altijd in zwart/wit, pas na jaren voegde hij kleur toe aan zijn werk.

Tot zijn opdrachtgevers behoorde Dick Bruna, voor Natuurmonumenten maakte hij vaak displayborden voor o.a. het Spanderswoud. Bij een actie van de Bomenstichting in 1991 kon het publiek in elke provincie een monumentale boom adopteren als bijdrage aan de opknapkosten. Na de actie tekende Bennett alle adoptiebomen, die op de Bomenkalender van 1992 verschenen. Voor een expositie in Kasteel Groeneveld kreeg hij de opdracht tot het tekenen van oude gereedschappen.

Bomen

Vanaf zijn eerste kennismaking met Nederland - eind jaren 1970 - vielen hem de bomen op die het Nederlandse landschap karakteriseerden. Tijdens zijn opleiding had hij al meegekregen dat een kunstenaar 'buitengewoon' moest zijn, hij koos ervoor om

Iedere week naar ballet. Hier met Altin Kaftira van Het Nationaal Ballet (foto: Richard Heideman).

zich te verdiepen en specialiseren in bomen. Meestal tekende hij solitaire bomen. Bij het observeren liep hij rond de boom, klom in de boom, betastte de boom en leerde op die manier exact de boom 'kennen'. Maar naarmate een dag vorderde, veranderde ook de lichtval en de stand van de zon, zodat hij een besluit moest nemen over het vastleggen van de schaduwen. Het namiddaglicht had daarbij Bennetts voorkeur. Elke tekening begon met een flink aantal schetsen. *Als eenmaal duidelijk was vanuit welke positie ik de boom ging tekenen, wist ik precies hoe het eindresultaat eruit zou gaan zien.*

Eens maakte hij een serie seizoenafbeeldingen van een krentenboom op de hei achter 't Bluk. *De winterstand van een boom is heel belangrijk. In dat stadium kun je heel goed zien hoe de lucht door de boom gaat. Het geeft bovendien inzicht in hoe zo'n boom in elkaar zit.* Elke dag ging hij terug naar de modelboom tot dat de tekening af was.

Een duidelijke ontwikkelingslijn in Bennetts werk is van stilstand naar beweging. Stilstaande modellen en bomen werden steeds vaker bewegende bomen en danseressen. Het portretteren van een boom mocht dan anders zijn dan het vastleggen van dansbewegingen, maar de levendige bewegingen van een tak in de wind waren voor hem herkenbaar in de bewegingen van dansers. Anders dan bij het tekenen van een boom, had hij met het weergeven van dansbewegingen vooraf geen idee wat er op papier zou komen. Tijdens een expositie van zijn werk in Japan bezocht Bennett tussendoor een wedstrijd van sumoworstelaars. De bijbehorende uitbarstingen van energie raakten hem, net als de sierlijke bewegingen van de worstelaars.

Model en dans

In 1995 nodigde een model die danste bij Het Nationaal Ballet hem uit om eens te komen kijken in de Stopera te Amsterdam. Daar raakte hij geïntrigeerd door dansbewegingen en zo rolde hij de danswereld in. Hij bezocht wekelijks een repetitie van dansgezelschap Scapino of van het Nationale Ballet en zat dan onopvallend in de oefenzaal met zijn schetsboek. Hij raakte steeds meer gefascineerd door de dansers en danseressen en ervoer iets 'heiligs' dat hij eens omschreef als *het lijken dan net engeltjes, ze komen uit een andere wereld. Het is pure tovenarij. Je bent omsingeld door muziek en de tere lijffjes van de dansers. Op die momenten wil ik zoveel mogelijk op papier krijgen. Dansers zijn vaak verlegen, maar als de muziek aangaat zie je de passie in hun ogen oplichten en vindt er een metamorfose plaats. Ik probeer de beweging op het papier te krijgen, het potlood moet over het papier dansen.*

Met vloeiende trefzekere lijnen werd de essentie van de passie van de dansers vastgelegd. Zijn hand bewoog tijdens het schetsen snel over het papier in een poging om de temperamentvolle beweging te bevriezen en in een tweedimensionaal beeld weer te geven. Het vastleggen gebeurde de ene keer in dik aangezette contouren, een volgende keer fijn aangezet. Na de dansrepetities werden de tekeningen ingekleurd met pastels. Bij het opvullen van de vormen was de vloeibaarheid van de inkt van groot belang. De dans die hij wilde vastleggen bepaalde vaak het materiaal. Van een hele stapel schetsen vond hij er meestal maar twee of drie goed genoeg.

Als geen ander beheerste hij de kunst van het weglaten. *Omdat ik er achter kwam dat je oog*

toch doorgaat, al onderbreek je de lijn.

Zo creëerde hij de illusie en de herkenning. Soms bepaalden onderwerp en het moment de keuze van het materiaal. Zijn zelfgemaakte kleurpigmenten werden aangebracht met staafjes.

Soms kwamen dansers naar zijn Baarnse atelier om op papier te worden vastgelegd. Zij dansten dan op zelf meegenomen muziek, variërend van hiphop tot klassiek en van jazz tot wereldmuziek. De film *The nature of difference* toont Humphrey tijdens het tekenen van de dansers van Het Nationaal Ballet op muziek van Thomas Adès. Bennett was een enorme muzikliefhebber en had een enorme kennis van muziek en bezat ervan een uitgebreide collectie. Tijdens het tekenen was in zijn studio vaak klassieke muziek te horen.

Humphrey aan het werk in de studio van Het Nationaal Ballet.

Docent

Al voor 1974 was Humphrey docent van Tekenclub Hamdorff, met bekende leden als Kees Schikker, Paul de Lussanet en Rien Poortvliet. Humphrey had de leiding op de tekenavonden. Door zijn vele contacten bij balletgezelschappen wist hij vaak dansers te strikken om model te staan. Ton Jansen regelde de muziek tijdens de tekensessies en deed de financiën. In die tijd ontstond ook tekengroep 'Op zondag' vanuit de vereniging Nederlandse illustratoren.

In Baarn gaf hij enkele dagen per week tekenlessen figuur en model. Een veel voorkomende tekenopdracht was: 'Handen en Voeten'. Bij het modeltekenen bood hij leerlingen de helpende hand, maar hij liet iedereen in zijn

waarde. Om het werk spontaan te laten verlopen, gaf Bennett nooit opdrachten aan zijn modellen of leerlingen. Over zijn begeleiding schreef Thera Coppens: *Dan liep hij van de ene leerling naar de ander, bekeek hun werk kritisch, deed een stapje terug met het hoofd iets achterover. Hij bestudeerde het model dat op een kleine verhoging poseerde vanuit iedere hoek opnieuw en mompelde bij het zien van je tekening: 'Ja, ja dat gaat goed. Maar kijk eens naar die rug.'* Dan pakte hij een stukje houtskool en zette een onbarmhartige lijn dwars door de schets waardoor de gestalte op papier opeens tot leven kwam, stevigheid kreeg en beweging: *'Je moet tekenen wat je ziet en niet wat je denkt dat je ziet,' waarschuwde hij altijd.*

Bennett had - als bevlogen docent met veel humor en een Engelse tongval - een bijzondere en persoonlijke band met zijn leerlingen: vooral bij modeltekenen waren er leerlingen die langer dan twintig jaar bij hem les namen.

Baarn en omgeving

Met zijn fascinatie voor natuur was hij regelmatig te vinden in de naburige polders en heidevelden rondom Baarn. Vaak reed hij met zijn auto en schildersezels naar de polders, waar bomen en houten hekken op papier werden vastgelegd. Veel typisch Baarnse onderwerpen tekende hij niet. Wel tekende hij soms in opdracht voor Baarnse bedrijven: tot zijn reclameontwerpen horen het logo van Bos Makelaardij, van boekhandel Den Boer en het grote glazen platenblad op de gevel van apotheek Bierhaarder dat werd uitgevoerd door glasfabriek Van Tetterode Voorthuizen. Verder tekende hij covers van enkele boeken van Veen Bosch & Keuning.

Na een periode van landhekken tekenen, raakte Humphrey gebiologeerd door schuurtjes en bouwsels in de weilanden. Een tip over een mooi koepeltje bij een boer in Eemdijk leidde tot een vereeuwiging van dat bouwsel in een tekening. Dit koepeltje of wachthuisje was afkomstig uit Baarn en stond ooit aan de Amsterdamsestraatweg, recht tegenover de oude herberg Groeneveld, het latere Greenfield's. Over dit huisje werd gepubliceerd in de *Baerne* nrs. 1997-3 en 1998-1.

Altijd en overal

Bennett was zeven dagen van de week bezig met tekenen, altijd en overal: in de auto, tijdens concerten, op zijn ziekbed of tijdens een wandeling op een bankje. Zijn vriend en

collega Ton Jansen typeerde hem dan ook als een 'tekenbeest'. Overall werden zijn indrukken vastgelegd in zijn tekenblokje. Tijdens een vakantie op Corsica maakte hij eens een boottochtje waarbij de gids aandacht vroeg voor de bijzondere vogels. Terwijl alle opvarenden hun blik met verrekijkers op de vogels richtten, trok Humphrey zich terug met zijn tekenblokje en schetste het gezelschap vanaf de rug gezien. Een klein meisje dat hem bezig zag werd nieuwsgierig, draaide zich om en liep naar hem toe. Ze bekeek het tekenwerk en riep uit: *C'est moi!* (vert. Dat ben ik).

Exposities

Haarlem is een van de gemeenten die werk van hem aankochten. Exposities van zijn werk waren in Nederland onder meer te zien in kasteel Groeneveld. Directeur en kunstliefhebber Paans bood hem meermalen de gelegenheid om te exposeren, ook wel samen met zijn vrouw Sascha van Tetterode. Andere exposities waren in kasteel *Sypsteyn*, het Singer Museum en de Larense galerie van Ina Broerse. Zijn werk was te zien in Frankrijk en China, en op een solotentoonstelling in Japan. Meerdere van zijn tekeningen zijn in bezit van de Stopera. In 1967 tekende Humphrey het omslag voor het psychedelische provotijdschrift *Alice-D-Day*. Op de tekening staat een man op uit zijn graf onder het motto 'The Dutch Underground rises'. De man kijkt naar een wervelende wereld waarin iemand aan een paraplu zweeft.

De tekening die later op de derde verdieping van het Amsterdamse Rijksmuseum zou hangen, noemde hij ooit 'mijn lelijkste tekening'. Humphrey was niet commercieel ingesteld, het werk kwam naar hem toe. Hij genoot van

mooie dingen in de natuur en de kunst. De overstap naar werken met digitale tekenprogramma's was iets waar Humphrey niets van moest hebben.

Regelmatig bezoek aan de sportschool voorkwam niet dat hij in 2019 ernstig ziek werd. Na een half jaar te zijn verzorgd door zijn partner Odile, overleed hij op 22 februari 2020 in Bussum. Als grapje tekende hij een klein gezichtje in de boom voor zijn rouwkaart. In september 2021 is een expositie met zijn nagelaten werk geopend in Het Brandpunt, die is nog tot medio januari 2022 te bezichtigen. De band tussen Humphrey en de balletwereld is na zijn overlijden nog steeds sterk. Onlangs ontving ballerina Floor Eimers van Het Nationaal Ballet de prestigieuze Alexandra RADIUSPRIJS 2021, die bestaat uit een geldsom en een kunstwerk van Bennett.

Met dank aan Daniel en Simone Bennett, Ton Jansen, Frank Moens, Odile Reure, Michiel Schrijver en Sascha van Tetterode.

Beeld

Foto's afkomstig van de familie Bennett, tenzij anders aangegeven.

Bronnen

Bosman, E.: 'Dansen op papier' - website Humphrey Bennett (december 2005).
Coppens, Th.: 'Humphrey Bennett (1948- 2020) Een dag niet getekend is een dag niet geleefd', *Baarnsche Courant* d.d. 13-03-2020.
Jong, E. de: 'Mijn vingers dansen over het papier - tekenaar Humphrey Bennett voelt zich thuis in Baarn', *Baarnsche Courant* d.d. 23-11-2021.
'Humphrey Bennett, kunstenaar uit Baarn' op RTV Baarn 2016.
Wilms, R.: 'Humphrey Bennett portretteert bomen, 'Bomen zijn net als mensen, er zit een levende lijn in' in *Bomennieuws 1*, Bomenstichting, 1992.
'Danseres Floor Eimers wint Alexandra RADIUSPRIJS 2021' in *Theaterkrant* d.d. 15-10-2021.

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders-de Jong, apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 36, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

apotheek.julius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

Eemnesserweg 12 3741 GA Baarn
telefoon 035 5413321
www.debaarnsenotarissen.nl
email : info@debaarnsenotarissen.nl

AL 35 JAAR STERK IN:

- TAPIJT
- LAMINAAT
- GORDIJNEN
- VITRAGE
- RAAMDECORATIE
- MEUBELSTOFFERING
- BEDDEN
- BOXSPRINGS
- DEKBEDDEN EN KUSSENS
- BEDTEXTIEL

VAKKUNDIG,
ERVARING, SERVICE EN
EEN DESKUNDIG
ADVIES

DE WOON- EN SLAAPSPECIALIST VAN BAARN E.O.

jan buis

NIEUWSTRAAT 24-27, 3743 BK BAARN
WONEN: TEL. 035-5412600
SLAPEN: TEL. 035-5413076

PLEZIERIG LEVEN, ZORGELOOS WONEN

Welkom bij Huize Brandsen. Een sfeervol woonzorghuis en zorghotel midden in het gezellige en groene Baarn. Hier geniet u van professionele levensloopbestendige zorg, ruime appartementen en een levendige sfeer. Een zorgindicatie is niet noodzakelijk, geheel zelfstandig wonen is eveneens mogelijk.

Zo wordt verzorgd wonen zorgeloos leven.

DANKZIJ ONS ZORGHOTEL
KUNT U EVEN 'PROEFWONEN'

HUIZE • BRANDSEN
verzorgd wonen

Koningsweg 2, 3743 EV Baarn 035 541 3055 info@huizebrandsen.nl www.huizebrandsen.nl

VERJAARDAGSKALENDER 2022

De werkgroep Oudheidkamer heeft samen met initiatiefnemer Studio Bosgra een verjaardagskalender 'Baarn toen & nu' ontwikkeld. Voor elke maand wordt een oude afbeelding gecombineerd met foto van de huidige situatie, bijvoorbeeld van de Eemstraat (tolhuis), de Marisstraat (Rode Dorp) en de Stationsweg

(politiebureau en gemeentehuis). Deze kalender is in een beperkte oplage gedrukt en verkrijgbaar in de Oudheidkamer.

De prijs bedraagt € 14,95.

U kunt een exemplaar reserveren via Esecretaris@historischekringbaerne.nl

GEBOREN, GETOGEN:

GREET VAN BENTHEM-AARTSEN

Opgroeien in Baarn, het is zo slecht nog niet. In deze serie gaan we terug in de tijd, terug naar het ouderlijk huis en naar de buurt waar dat ouderlijk huis stond. Want de ene buurt is de andere niet. Deze keer de jonge jaren van Greet van Benthem-Aartsen, die opgroeide aan de Acacialaan.

door Marjo Stam

Het inmiddels gesloopte geboortehuis van Greetje Aartsen stond op Gaslaan 87. Zij is het jongste kind van Gerrit Aartsen en Geurtje de Wit en wordt geboren op 5 februari 1936. Ze heeft een twee jaar oudere broer Jan en twee oudere zussen: Jopie en Gerrie.

Als Greetje 3 jaar is, verhuist het gezin in 1939, aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog, naar Acacialaan 32. De verhuizing gebeurt grotendeels te voet en Greet

herinnert zich nog dat zij de rode fluitketel mocht dragen. Vlak bij haar nieuwe huis lag kleuterschool Lenteleven. Terwijl haar oudere zussen en broer naar de lagere school gaan - de Oorsprongschool aan de Acacialaan - staat de 3-jarige Greetje bijna elke dag door het hek naar de tuin van Lenteleven te staren. Tot ze al voor haar vierde naar Lenteleven mag, de school met de mooie tegelplateaus.

Kleuterschool Lenteleven (HKB).

Tragedie

Het gezin heeft maar kort voltallig aan de Acacialaan gewoond, want het noodlot slaat toe. Begin mei 1940 hangt de oorlogsdreiging in de lucht. Vader Gerrit is vrijwillig-dienstplichtig soldaat bij het Rode Kruis en is sinds het voorjaar gemobiliseerd in de Oranje-Nassaukazerne in Amsterdam. Moeder en de kinderen zijn achtergebleven in Baarn. Vanuit Amsterdam vertrekt Gerrit met 15 andere Rode Kruissoldaten op de avond van 10 mei 1940 met een Rode Kruisschip naar Sliedrecht om materiaal op te halen. Op 11 mei 's middags vindt er op de Merwede bij Werkendam aan boord van het schip een explosie plaats. Het schip is op een door de Duitsers afgeworpen magneetmijn gelopen. Tijdens de reddingswerkzaamheden moet snel gehandeld worden, want het schip zinkt snel. Een aantal opvarenden wordt gered. Men meent nog geklop te horen, maar het schip verdwijnt naar de bodem van de Merwede. Pas in februari 1941 wordt het schip gelicht en het lichaam van Gerrit Aartsen geborgen.

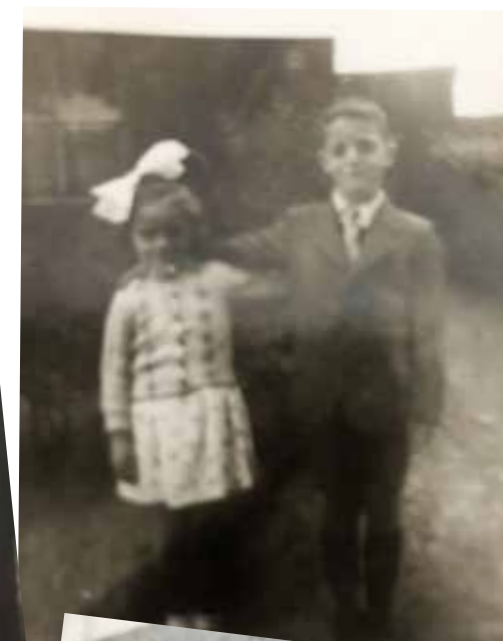
Ondertussen is moeder Geurtje met haar vier kinderen, net als de meeste inwoners van Baarn, geëvacueerd. Opa, de vader van Gerrit die aan de Lindenlaan woonde, vlak bij het gezin, is achtergebleven: hij heeft dieren die hij niet achter wil laten. Greet: *We werden naar Huizen gebracht door een mevrouw in een rood autootje, daar hebben we eerst op een veld gezeten, tot we bij een heel vriendelijk gezin met vijf kinderen werden ondergebracht. Op 11 mei kwam de dominee om het bericht over mijn vader te vertellen. Onze gastfamilie heeft ons goed opgevangen, maar toen we weer terugkeerden naar ons huis in Baarn, waren de omstandigheden heel triest.*

Natuurlijk heeft deze tragedie een grote invloed op het gezin. Moeder Geurtje is pas 32 en ze staat er grotendeels alleen voor. Ook al is Greet nog maar 4 jaar, ze voelt haarfijn aan dat er iets ernstigs met haar vader is gebeurd: *Niemand vertelde iets, op mijn vraag "waar is papa?" was het antwoord "bij de soldaten", maar ik begreep alles.* Zes weken na de dood van Gerrit, overlijdt opa Aartsen. Verdere nabije familie is er niet.

Oorlog en geldgebrek

Moeder Geurtje voedt de kinderen alleen op. Greet: *Het was oorlog en altijd sappelen. Ze ontving wel een soort uitkering, eens in de drie maanden, maar vaak was het geld voor de volgende storting op. Gelukkig was er begrip voor haar situatie. Bij kruidenier Mulder, die in het pand zat waar nu tegelbedrijf Van Daal is, mocht ze op de pof kopen. Zodra er weer geld binnenkwam, stuurde moeder een van ons direct naar Mulder om te betalen. Mensen keken gelukkig wel naar mijn moeder en naar ons kinderen om. Ik weet nog dat ik werd opgehaald door meneer Van Pelt die mij achter op de fiets naar zijn huis nam om met een meisje te spelen. Dat mocht ik tegen niemand vertellen. Toen wist ik dat natuurlijk niet, maar nu weet ik dat het om een Joods meisje moet zijn gegaan.*

Greet herinnert zich nog dat ze direct na de oorlog per bus, samen met haar broer en een van haar zussen, op 'kinderuitzending' ging en haar zes weken durende zomervakantie bij een gastgezin in Twente heeft doorgebracht om aan te sterken. *Ik kwam thuis met vier nieuwe jurkjes.* Daarna keerde ze bijna elke vakantie terug naar het echtpaar dat haar treingeld meegaf voor de volgende vakantie:

1. Greetje met broer en zussen voor het hek van de gasfabriek aan de Lindenlaan.

2. Greetje met broer Jan voor het huis aan de Acacialaan, 1942.

3. Greet, circa 15 jaar

(coll. familie Van Benthem).

Acacialaan, met links de afslag Heuveloordstraat (HKB).

Toen ik wat ouder was, zette mijn moeder me in Amersfoort op de trein, vroeg aan medereizigers een oogje op mij te houden en in Rijssen stond de familie mij op te wachten. Dat ik alleen met de trein reisde vond ik niet erg. Ik was wel avontuurlijk en dacht "dat kan ik wel". Ik heb altijd contact gehouden.

Na de oorlog gaat haar moeder bij verschillende adressen strijken en de was doen. Mijn moeder kwam uit de Betuwe en was als hulp in de huishouding naar Baarn gekomen, dat gebeurde vaak in die tijd. De moeder van mijn man Jos kwam ook als hulp uit de Achterhoek.

Schoolleven en werk

Greetje gaat als enige van de kinderen naar een andere lagere school: haar moeder kiest voor de Hervormde Lagere School aan de Spoorstraat, de huidige Amalia-Astroschool. Ze gaat graag naar school. Altijd lopend en tussen de middag naar huis. Na schooltijd speelt ze veel buiten of bij vriendinnetjes van school: 'Ik kende heel Baarn, ik kwam overal.' De zaterdag was 'Badhuisdag'. *Dan liep je met je opgerolde handdoek naar het Badhuis verderop in de straat. Voor 55 cent kon je daar onder de douche.* Greet herinnert zich dat er thuis nog gasverlichting was: *Voor gas moest je munten kopen bij een loket in het kantoor*

van de gasfabriek. We mochten thuis nooit springen, want, zo zei mijn moeder, dan gaat het kousje kapot. Na de lagere school volgt Greet met succes de Hervormde ULO die naast haar basisschool staat. In die tijd verhuist het gezin terug naar de Gaslaan, naar een groter huis op nr. 71, met vier opgroeiende tieners was dat wel nodig. Maar als de kinderen het huis uit zijn, verhuist moeder toch weer terug naar haar geliefde Acacialaan, eerst naar nr. 34 en daarna weer naar nr. 32. Na de ULO kan Greet aan het werk in de Papierfabriek aan de Gaslaan, maar ze wil meer van de wereld zien en vindt een kantoorbaan in Amsterdam. Na een tijdje gaat ze toch in Baarn aan het werk: *De reiskosten en -tijden vielen me op den duur tegen.* Tot haar huwelijk in 1958 werkt ze vier jaar bij de Baarnse VVV in het oude houten huisje aan het Stationsplein. *Dat was toen een*

echte, betaalde baan. Er was ook een reisbureau bij, in die tijd waren buitenlandse reizen sterk in opkomst.

Fietsen en genieten

Op 22-jarige leeftijd trouwt ze met Baarnaar Jos van Benthem. Ze kennen elkaar dan al zeven jaar, hadden elkaar ontmoet bij de sportvelden en op de fiets. *In de vijftiger jaren was er, behalve sporten, voor jonge mensen in Baarn weinig te doen.* Ze stopt met werken. Zo ging dat in die tijd. Jos is kostwinner, hij is reclametekenaar, onder andere bij Reclamebureau Van Borssum Waalkes aan de Vondellaan en later bij het hoofdkantoor van A&O Levensmiddelen aan de Lt. Gen. Van Heutszlaan. Als hun twee kinderen, een zoon en een dochter, wat groter zijn, wordt Greet informatrice bij Moeders voor Moeders.

Boerderij hoek Acacialaan-Zandvoortweg (HKB).

Deze organisatie verzamelde (en verzamelt nog steeds) urine in van net zwangere vrouwen voor het maken van een geneesmiddel dat andere vrouwen helpt zwanger te raken. Inmiddels genieten Greet en Jos van Benthem al weer jaren van hun pensioen. Hun hele leven hebben ze fietstochten gemaakt, en dat doen ze nog steeds. Verder is Greet druk in De Leuning waar ze, sinds de opening door prinses Juliana in 1984, vrijwilliger is. Eerst 25 jaar

als receptioniste en nu levert ze nog hand- en spandiensten waaronder Lief en Leed, waarvoor ze al jaren de administratie bijhoudt. Daarnaast genieten ze van hun vijf kleindochters en acht achterkleinkinderen.

Noot

1. Vrijwilliger bij het Rode Kruis, maar tijdens WOII werkte deze organisatie in opdracht van het Ministerie van Defensie.

Greet voor Acacialaan nrs. 32 en 34 (foto auteur).

Een gemengde buurt

De wijk waarin de Acacialaan ligt, wordt begrensd door de Eemnesserweg en Zandvoortweg. In de tijd dat Greet opgroeit, is het een buurt van wonen en bedrijvigheid die wordt gedomineerd door de gasfabriek die tussen de Gaslaan en Lindenlaan lag. Aan de Gaslaan stond ook nog de Mercurius papierfabriek. Er waren veel winkels in de Acacialaan en omgeving: slager Wegerif zat halverwege en bakker Wegerif zat op de hoek met de Lindenlaan. Kruidenier Mulder, warme bakker Van Zanten op de hoek met de Zandvoortweg en aan de overkant de manufacturenzaak Nieuwenhuis waar later de winkel in vakkleding van Huurdeman in is gekomen. Verder twee groentewinkels, de melkzaak van Van Essen en vlak naast

ons waren nog twee boerderijen in bedrijf, één met voor aan de weg een weegbrug waar o.a. hooibalen op gewogen werden. Bijzonder was ook dat er maar liefst vier politieagenten in ons buurtje woonden. Op nummer 20 stond nog een groot bedrijfspand, oorspronkelijk van de Stoom-, Waschen en Strijkinrichting W.V. v.d. Veen, waar later machinefabriek Ringnalda en opslag van De Slegte in zijn gekomen en ér was het oefenlokaal van Crescendo. Onze zomeravonden werden opgefleurd door muziek, er hing een gezellige sfeer. En dan natuurlijk nog twee schoolgebouwen: De Oorsprongschool en Lenteleven. Baarn was nog niet zo vol gebouwd. Achter de Zandvoortweg lagen weilanden en bouwgrond. Vanaf de Acacialaan keken we zo uit op het torentje van Eemnes.

VRIJWILLIGERS GEZOCHT

De Historische Kring Baerne is een vereniging waarbinnen al circa 75 vrijwilligers actief zijn, maar we kunnen hier en daar nog wat hulp gebruiken. Als u op zoek bent naar een leuke bezigheid voor een paar uur per week of iemand kent die graag actief wil worden als vrijwilliger, leest u dan onderstaande vacaturese even door!

Werkgroep Communicatie

Bij de HKB is veel kennis, informatie en materiaal te vinden uit en over het verleden van Baarn. De werkgroep Communicatie geeft daar meer bekendheid aan en is op zoek naar een of twee vrijwilligers die coördinator Ans van Egdom willen helpen de activiteiten van de HKB op een wervende manier onder de aandacht te brengen van de Baarnse bevolking. Enige ervaring op het gebied van marketing en/of communicatie is gewenst.

Als u het leuk vindt om mee te werken, kunt u voor meer informatie contact opnemen via [E secretaris@historishekringbaerne.nl](mailto:Esecretaris@historishekringbaerne.nl).

Gastvrouwen/-heren Oudheidkamer

Het aanspreekpunt voor de bezoekers aan de Oudheidkamer vormen altijd de gastvrouwen en -heren. Helaas zijn er door ziekte en veranderde werkzaamheden van de gastvrouwen vacatures ontstaan voor de openstelling van de Oudheidkamer op de zaterdagmorgen. Indien u affiniteit heeft met de geschiedenis van Baarn, bezoekers graag te woord staat en het leuk vindt ze rond te leiden bij de tentoonstelling, dan vernemen wij graag van u.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met mw. Lisette Kuizinga, coördinator van de Oudheidkamer, via [E oudheidkamer@historishekringbaerne.nl](mailto:Eoudheidkamer@historishekringbaerne.nl).

Redactieleden Baerne

De redactie is op zoek naar auteurs die zich graag willen verdiepen in de Baarnse geschiedenis van een familie, bedrijf, organisatie of pand. Enige ervaring met het schrijven van artikelen en het raadplegen van bronnen (al dan niet digitaal) is gewenst. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met hoofdredacteur Henriëtte Beuk, via [E redactie@historishekringbaerne.nl](mailto:Eredactie@historishekringbaerne.nl).

EXPOSITIE 'MIJN NAAM IS ...'

Na ruim anderhalf jaar hebben we gelukkig weer de mogelijkheid om een nieuwe tentoonstelling op te zetten in de Oudheidkamer. De huidige tentoonstelling over 125 jaar *Baarnsche Courant* heeft door covid-19 (corona) bijna twee jaar gestaan. Gelukkig kon deze tentoonstelling bij vlagen - tussen alle restricties door - wel bezocht worden en velen van u hebben dat ook gedaan. Maar nu is het tijd voor iets nieuws.

Mijn naam is... - bijzondere Baarnse vrouwen

De titel spreekt voor zich, de nieuwe tentoonstelling gaat over vrouwen die in Baarn geboren zijn, en/of gewoond of gewerkt hebben. Vrouwen die naam gemaakt hebben door bijzondere verdiensten. Soms zijn dat ontdekkingen, soms inspanningen voor de samenleving, soms als kunstenaar of schrijver van boeken. Ons onderzoek voor de expositie heeft een scala aan bijzondere vrouwen opgeleverd, waar-

onder: Johanna Westerdijk, Aletta Jacobs, Hella Haasse, Estella de Boer, diverse vorstinnen, Gertrude Buringh Boekhoudt, Augusta de Wit, Henriëtte de Beaufort, Wil Petroff-van Gulp. In deze tentoonstelling verschaffen we in het kort informatie over hun leven en hun band met Baarn. Johanna Westerdijk is echter de centrale persoon in deze presentatie en krijgt de meeste aandacht.

Kom kijken en lezen wat deze vrouwen voor Nederland, de wereld en uiteindelijk dus ook voor Baarn hebben betekend.

De expositie wordt tijdens onze nieuwjaarsreceptie op vrijdagmiddag 7 januari 2022 officieel geopend door wethouder Jannelies Vissers en u bent van harte welkom voor bezichtiging in onze Oudheidkamer op woensdag tussen 14.00-16.00 u en zaterdag tussen 11.00-13.00 u.

Graag tot ziens op deze boeiende tentoonstelling!

Prof.dr. Johanna Westerdijk

COLOFON

Baerne is een kwartaaluitgave van de Historische Kring Baerne. Oplage: 850 ex. Vormgeving en druk: De Bunschoter, Bunschoten.

Redactie

Henriëtte Beuk
Marjo Stam
Mariette van Oosterwijk Bruyn
E redactie@historischekringbaerne.nl

Postadres

Historische Kring Baerne
Postbus 326, 3740 AH BAARN
T (035) 54 303 77
E info@historischekringbaerne.nl
I historischekringbaerne.nl

Bezoekadres

Oudheidkamer HKB
Hoofdstraat 1a, 3741 AC BAARN
Ingang via de bibliotheek, in het souterrain. Er is een lift aanwezig.

Openingstijden

Wo 14-16 u en za 11-13 u of op afspraak. Bel voor nadere informatie naar (035) 54 303 77 tijdens openingstijden of mail naar oudheidkamer@historischekringbaerne.nl.

Erelid

Mw. P.H. Kuijt-Smit

Contributie

Per jaar en per adres € 20. NL18 INGB 0004.192.133 t.n.v. de Historische Kring Baerne te Baarn. Extra bijdragen zijn van harte welkom. Als lid ontvangt u gratis het kwartaalblad *Baerne* en heeft u gratis toegang tot onze lezingen. De HKB is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Giften aan een ANBI kunt u van de inkomsten- of vennootschapsbelasting aftrekken. Een erkende ANBI hoeft geen successie- of schenkingsrechten te betalen over legaten en schenkingen. Uw schenking komt dus volledig ten goede aan de HKB.

Verzendkosten Baerne

Buiten Baarn, binnen NL: € 15 per jaar. Gelieve contributie plus verzendkosten in één bedrag over te maken.

Verkoopadressen Baerne (in Baarn)

Oudheidkamer HKB, Hoofdstraat 1a; Bruna, Laanstraat 32. Los exemplaar € 4,00.

Ledenadministratie

Dhr. H.J. Kroon
T (035) 54 130 01
E ledenadministratie@historischekringbaerne.nl

Dagelijks bestuur

Dhr. J. Baerends (voorzitter)
T (035) 54 228 54

Mw. M. Olthof (secretaris)
T (035) 54 306 65

Dhr. J.M.M. Boers (penningmeester)
T (035) 63 125 45

Algemeen bestuur

Mw. E.M.M.A. Kuizinga-Claassens
werkgroep Oudheidkamer
T (035) 54 203 72

Dhr. T.J. Hofstra
werkgroep Oude Begraafplaats
T (035) 53 115 15

Dhr. J.W.A.A. van der Laan
werkgroep Archeologie
T (035) 54 116 56

Mw. H.T.M. Beuk
redactie *Baerne*
M 06 27 357 807

Mw. A. van Egdom
werkgroep Communicatie
M 06 25 353 423

Mw. Th. Kruidenier-Brands
T (035) 54 178 60

Inruilactie

Korting €1.-
bij inleveren
lege
cartridge*

Alles om te printen vind je bij Bruna

Bruna heeft een ruim assortiment huiskamer en merk cartridges.

*Lever uw oude cartridge in en krijg €1.- korting op een nieuwe.

AGENDA

Voor actuele informatie over onze activiteiten, verzoeken wij u onze website te raadplegen.

7-jan Nieuwjaarsreceptie in de Oudheidkamer, opening expositie 'Mijn naam is ...' door wethouder mw. J. Vissers, aanvang 16.00 u.

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie heeft er naar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de redactie wenden.

RUG CENTRUM
BAARN
specialisten in beweging

**FYSIOTHERAPIE
CHIROPRACTIE
OEFENTHERAPIE
MANUELE THERAPIE
PODOTHERAPIE
REVALIDATIE
ECHOGRAFIE
SHOCKWAVE**

U bent van harte welkom
in ons moderne centrum,
met een vriendelijk en
professioneel team.

**Plus-
praktijk**

Plataanlaan 5 3741 WE Baarn tel: 5411346 www.rugcentrumbaarn.nl

Dit lid van de Historische
Kring Baerne is op deze
manier uitgenodigd voor
een persoonlijke rondlei-
ding (op afspraak)
bij Rugcentrum Baarn,
inclusief koffie.